

X

■ ■ Den norske lyttestasjonen på Jessheim ble på 90-tallet trolig omgjort til en fjernstyrt lytte- og peilestasjon for tysk E-tjeneste. Tidligere sjef for E-tjenestens operasjonsavdeling, Einar Hanssen, bekrefter nå at tyskerne fikk tillatelse til å etablere en fjernstyrt elektronisk stasjon i Norge.

■ ■ Lyttestasjonen på Jessheim var en av seks norske installasjoner for sambandsetterretning. Etter en pålagt stillingsreduksjon ble flesteparten av stasjonene nedlagt. De «amerikanske» lyttestasjonene ble derimot spart, til tross for at amerikanerne selv nedprioriterte dem, sier Einar Hanssen.

■ ■ – E-tjenestens disponeringer har økt den utenlandske kontrollen og samtidig ført til en uvet- tig ressursbruk. Den nasjonale etterretningen er på sin side sterkt redusert, sier Hanssen, som mener de politiske myndigheter er blitt ført bak lyset. Nå anbefaler han en bred granskning av E-tjenestens virksomhet på 90-tallet.

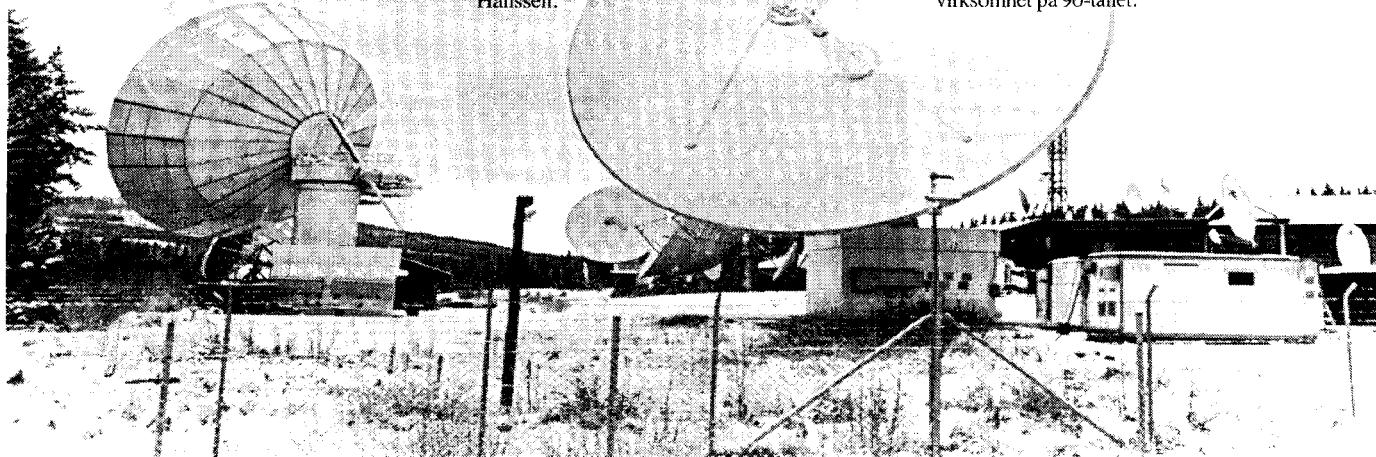

FOTO: BRITT MYHRVOLD

– Stortinget er holdt for narr

Hysjoffiser snakker ut om utenlandsk etterretning på norsk jord

Samtidig som Stortinget gjorde seg ferdig med behandlingen av Lund-kommis- sjonens rapport, dukket det opp nye lik i lasten for Jag- land-regjeringen.

I flere reportasjer kunne TV2 denne uka sannsynliggjøre at den tidligere norske lyttestas- jonen på Jessheim er blitt omgjort til en fjernstyrt lytte- og peilesta- sjon for den tyske etterretnings- tjenesten. Bundesnachrichtendi- enst (BND).

Brudd på basepolitikken

I et brev til Stortingets kontroll- komite sier pensjonert underdi- rektør i Forsvarets E-tjeneste, Ei- nar Hanssen, at det faktisk ble gitt en slik tillatelse. Han er imid- lertid ikke kjent med hvem det var som godkjente tillatelsen.

– Ordren kom «ovenfra» og den ble iverksatt, sier han til Ny Tid.

Ifølge Hanssen dreier det seg om et bilateralt tiltak, som ikke er ledd i NATO-samarbeidet. For- klaringen på at tyskerne ønsket en slik stasjon i Norge, skal være at de med større treffsikkerhet kunne peile seg inn på russiske militæranlegg. Men i virkelighe- ten kan ingen fra norsk side vite hva tyskerne faktisk foretar seg, understreker han:

– En fjernstyrt peilestasjon peiler ikke i «løse luften». Noen må også lytte og løpende vurdere om det skjer noe interessant. Det spiller ingen praktisk rolle om tyskerne opererer stasjonen fra Tyskland eller Jessheim. Med en langtrekkende HF-antenne,

fjernstyringsutstyr og kryptert samband kan de i prinsippet ube- merket fange opp det meste som skjer i det aktuelle frekvensbånd- et. Jeg ser ikke bort fra at sta- sjonen innebærer et brudd på norsk basepolitikk, sier Einar Hanssen.

Nedla de norske stasjonene

Einar Hanssen har jobbet med et- terretning i 42 år. Han ble før- tidspensjonert våren 1995, etter å ha ledet Operasjonsavdelingen i E-tjenestens elektroniske seksjon siden 1988. Dermed har han og- så inngående kjennskap til sek- sjonens oppgaver, kompetanse og personellressurser, og over- sikt over de ulike stasjonenes rap- portering og oversendelse av rå- data til samarbeidende tjenester. Når han nå velger å gjøre Stor- tinget oppmerksom på forhold som han oppfatter som svært kri- tikkverdige, er det ut fra en sterk bekymring over tilstanden innen den nasjonalt rettede delen av et- terretningstjenesten. Den elek- troniske E-tjenesten har nemlig omfattet to grupperinger med hver sine fagområder, holdning- er og kulturer, forteller Hanssen:

De «amerikanske» stasjone- ne ble etablert på amerikansk ini- tiativ for å løse nasjonale opp- gaver, og ble finansiert av USA. Disse omfattet SOSUS-stasjone- ne på Andøya og Karasjok, Faus- ke II, Vardø og etterretningsfart- øyet Marjata. Her ble alle inn- samlede rådata direkte oversendt til USA. Det ble aldri bygget opp en egen analysekapasitet, og det var også lite sannsynlig at noe slikt ville hatt nasjonal verdi, me- ner han.

De seks «norske» stasjonene

ble derimot etablert på norsk ini- tiativ for å løse nasjonale et- terretningsbehov, spesielt innen sambandsetterretningen. Selv om også disse stasjonene innle- det et nært samarbeid med ame- rikanske tjenester og fikk peng- estøtte, utstyr og opplæring, var den nasjonale kontrollen til- fredsstillende. Bare et lite utvalg data ble oversendt samarbeid- spartnere.

Kompetansen utradert

På begynnelsen av 90-tallet, da den kalde krigen var over, vedtok Stortinget å pålegge E-tjenesten en bemanningsreduksjon på 350 mann. Samtidig tok også ame- rikanske myndigheter konsekven- sene av den nye tiden, og redu- serte betraktelig både driftsstøt- ten og de gratis utstyrsleveranse- ne til stasjonene i Norge.

– Det mest naturlige fra vår si- de ville vært at omstillingen fikk konsekvenser for oppgavene knyttet til den kalde krigens ikke- nasjonale interesser. Men det motsatte skjedde, sier Hanssen: I stedet for å nedbemanne de «amerikanske» stasjonene, ble fi- re av seks «norske» stasjoner nedlagt. Tjenestens strategi tok paradoksalt sikte på å øke ka- pasiteten for å løse nasjonale opp- gavene! De to gjenværende «nor- ske» stasjonene fikk dertil nye stasjonssjefer med bakgrunn fra de «amerikanske» stasjonene.

– I dag er erfaring og innsikt fra den tidligere så velrennomer- te nasjonale delen av den elektro- niske E-tjenesten verken repre- sentert i topledelsen eller på le- delsesnivå ved stasjonene. Dette er både oppsiktsvekkende og sterkt bekymringsfullt, sier

Hanssen.

Foruroligende er det også et- ter hans mening at bortfallet av amerikanske midler nå blir er- stattet fra det norske forsvars- budsjetet og i stor grad overført til amerikanske institusjoner og deres kontraktører. – Den kompe- tansen som ble bygget opp i den nasjonalt rettede delen av tjene- sten, er sterkt redusert. I stedet sit- ter vi igjen som forvaltere av amerikanske prosjekter som selv amerikanerne er uinteresserte i. Dette kan umulig Norge som na- sjon være tjent med, fremholder han.

Gikk tjenesteveien

I januar 1995 mente Einar Han- ssen at situasjonen var blitt så pre- kær at han tok saken skriftlig opp med etterretningssjefen selv, Olav Bjerke.

– Bjerke hadde ingen erfaring fra E-tjenesten da han tok over i den meget kritiske omstillings- prosessen. Han var langt på vei prisgitt de råd og informasjoner han fikk fra sine nærmeste me- darbeidere, og kunne ikke på det tidspunktet bebreides for ikke å ha tatt affære, sier han.

Einar Hanssen håpet henven- delsen skulle resultere i en intern granskning av forholdene. Det førte ikke fram. I stedet ble ar- beidssituasjonen så ubehagelig for ham selv, at han bestemte seg for å slutte før tiden. Han angrer imidlertid ikke på at han sa fra, verken til E-sjefen eller til Stor- tinget.

– Til nå er kontrollinstansene blitt regelrett ført bak lyset. Jeg mente det var min plikt å gjøre oppmerksom på den kritikkver- dige utviklingen innen tjenesten.

og har i dag god samvittighet. Vil noen forfølge meg for brudd på taushets- eller sikkerhetsinstruk- sen, er jeg beredt til å ta støvet. Men instruksene ble ikke laget for å legge lokk over klanderver- dige forhold.

Vanskelig kontroll

Einar Hanssen foreslår nå for Stortingets kontroll- og konstitu- sjonskomite at det nedsettes et ut- valg som skal granske E-tjene-stens disposisjoner på 90-tallet. Dagens kontrollmyndigheter har etter hans mening få muligheter for å kontrollere E-tjenestens or- ganisasjon, virksomhet og peng- ebruk.

– I praksis er kontrollmyndig- hetene prisgitt de opplysningene som E-tjenesten selv velger å leg- ge fram. De har dessuten få - om noen - muligheter til å vurdere om opplysningene er korrekte. Her er det ikke som hos Politiets Overvåkingstjeneste, der kon- trollutvalget bare kan spasere inn og undersøke arkivene.

Einar Hanssen finner det og- så lite sannsynlig at yrkesaktivt personell fra tjenesten vil stå fram med kritiske synspunkter: – Personellpolitikken som føres i E-tjenesten, kan på mange måter betegnes som totalitar. Løjale medarbeidere plasseres strate- gisk i alle nøkkelposisjoner, slik at divergerende oppfatninger blir effektivt kneblet. Den som øns- ker en karriere, må kort og godt innordne seg. Hvis et grans- kningsorgan skal lykkes, må det derfor oppheve taushetsplikten, garantere full anonymitet og knytte til seg ekspertise fra pen- sjonistenes rekke, sier Hanssen.

AV: BERT F. LARSEN